

קונספציה – לפרשת שלח

טרם צאת המרגלים לשליחותם, הורה להם משה רבנו "וראיתם את הארץ מה היא... הטובה היא אם רעה..." (יג, יח-יט).

שואל על כך רמב"ן, במה חטאו המרגלים, הרי הם נשלחו לראות את הארץ ולמסור דו"ח אמת על שליחותם, ופעלו בשליחותו של משה. ואם כן, מה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אפס כי עז העם והערים בצורות גדולות", וכי מה היה עליהם לעשות? האם היו אמורים להעיד עדות שקר, ולמעול בשליחות?

אם נדקדק בתשובתם, נמצא שמופיעה שם מילה אחת ששינתה את כל אופיו של הדיווח שלהם, מילה שגרמה לתוצאה עגומה מאד, הם הוסיפו את המילה "אָפֶס", כשאמרו "אָפֶס כִּי עַז הָעָם הַיֵּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרֹת גְּדֹלֹת מְאֹד..." (יג, כח).

רבי יצחק עראמה, בעל ביאור 'עקידת יצחק' מאיר זאת באמרו: "הוציאו עצמם מכלל מרגלים ונכנסו בכלל יועצים, ולזאת הסיבה חטאו מאוד...". הם נשלחו למסור מידע "יבש", נתונים אובייקטיביים, לא לחוות דעה. במקום זאת, הם חיוו דעתם, והוסיפו נופך משלהם "אָפֶס כִּי עַז הָעָם... וְהָעָרִים בְּצֻרֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם יְלָדֵי הָעֵינָק רְאִינוּ שָׁם", על אף שלא נדרשו לכך כלל ועיקר.

הוא מבאר את הנושא בדרך משל, בלשונו: משל לאדם האומר לשליח: בוא נא אל בית התגר וראה לי שם טלית אחת שישנה בידו, הסתכל בטיב צמרה ופשתה בארכה וברחבה ובמראיתה ומחירה והשב לי דבר, כי חפץ אני לראותה.

והיה, אם יבוא איש זה ויאמר: ראיתיה והנה צמרה נקי והיא ארוכה ורחבה ומחירה אלף זהובים. הנה הוא היטיב שליחותו ולא יצא מכללו. אמנם אם אמר: ראיתיה והנה היא טובה ורחבה וצמרה טוב ונקי **אבל** מחירה גדול שהיא אלף זהובים, הנה כבר יצא מכלל שליח ונכנס לכלל יועץ במה שהטעים דבריו במילת "אבל".

משלו של בעל "עקידת יצחק" מסביר היטב את כוחה של מילה שאינה במקומה. זה שאירע במעשה המרגלים. במילה "אפס" יצרו את מה שבימינו נקרא "קונספציה" ובכך היתה מעילה בשליחות. הם אמנם דיווחו אמת, אולם מילה זו באה להסביר את הדיווח מבלי שנתבקשו לכך. תפקידם היה למסור את הדיווח למשה רבנו, והוא עפ"י נבואה אמור לעשות את המוטל עליו, אולם המילה "אפס" הסבירה לעם שאין ערך לטוב הארץ, שכן העם היושב על אדמתה עז ומי יודע אם יוכלו לנצחם במלחמה. המרגלים הפכו עצמם ליועצים, מבלי שנתבקשו בכך וזו היתה טעותם.

פרשה זו מלמדת אותנו היטב את הצורך להפריד בין עובדות להכרעות. המרגלים בטוחים היו שהואיל והם בדקו את השטח, ביקרו בארץ, עברו בה לאורכה ולרוחבה במשך ארבעים יום – יודעים הם טוב יותר מה דרוש לעם ישראל באותה שעה. ה"נגיעה" האישית, אותה חשפו חז"ל, אשר גרמה להם לנהוג כפי שנהגו, לא היתה גלויה להם. אולם מידת האמת המוחלטת חייבה אותם להביא למשה את הדיווח על המצב בארץ כמות שהוא וכמו שנתבקשו בלא להביע דעה.